

ע"ב שנים לעצמאות ישראל

החלל הראשון במלחמת העצמאות נחמה נטקה הכהן זלטובסקי הי"ד

"...יש בעולם כפר שאנו, מקף חומת יערים,
ולכפר רקיע תכלת, בלי מצרים רקיע,
ולרקיע התכלת בת-יחידה באמצע:
עב יחידה, לבנה וקטנה."
(ואם ישאל המלאך, חיים נחמן ביאליק)

תחקיר וכתובה: חיה מן שמואלביץ

בבית יד לבנים בנימינה תמונת אישה. לא צעירה, פניה חכמות ומבטה טוב. נחמה הכהן זלוטובסקי, ראשונה חללי מלחמות ישראל. מקום קבורתה בהר הזיתים בירושלים דמותה על קיר במושב בנימינה שהייתה לה לבית לזמן קצר ולאבה גדולה. בין רגבי האדמה, צמחיית הארץ ונופיה, תחת השם הלא רשמי "חוג המשוטטים של זאב וילנאי" נפגשה חבורת אוהבי ארץ ישראל לסיורים, ביקורים והרצאות. כאן נרקמו קשרי ידידות אמיצים בין החברים. כאן החל סיפור אהבתם של נחמה ושמעון הכהן.

שמעון הכהן

העבודה בנמל חיפה. חוכמת האיכר השורשי, רוחב לבו וחוויות משפחתו הענפה נגעו בלבה של נחמה וידידותם הייתה לקשר חם ואוהב.

פרוץ מלחמה העולם השנייה קטעה הכל. בנות הברית לחמו באויב הנאצי ושמעון התנדב ושירת כקצין בצבא הבריטי, נתפס ביוון על ידי הגרמנים וישב בשבי כחמש שנים בין חיילים שאינם יהודים. נחמה חיכתה לו שישבו ובתום המלחמה כשחזר בשלהי תש"ה העמידו חופה. בני ארבעים וחמש היו ביום נישואיהם.

לצד הכלה עמד רק אביה ברוך דוד, האם לאה חלתה ונפטרה כשנה וחצי קודם לכן ולא זכתה לראות את בתה ביום המאושר בחייה. מצד החתן ניצבו אמו שפרה בתיה, אחיו שמואל, הלל דוד (ששימש לימים כציר ישראל בבורמה וכחבר כנסת) ואחיותיו רוחה (אשת שלמה, בנו של "אחד העם"), דינה וחנה (רעיית ד"ר ארתור רופין מ"המשרד הארצישראלי") וצאצאיהם.

נחמה, בתם היחידה של לאה וברוך דוד זלוטובסקי נולדה בדצמבר 1900 בוארשה. בהיותה בת שלוש עזבה המשפחה הקטנה את פולין ועלתה ארצה. את מגוריהם קבעו בשכונת 'זכרון משה' בירושלים. לאחר השלמת לימודיה התקבלה נחמה לעבודה כלבורנטית במכון הפתולוגי בבית החולים הדסה בהר הצופים והייתה פעילה גם בשירות הרפואי של ההגנה בירושלים. הנרייטה סאלד, "האימא" של עליית הנוער פגשה את נחמה בעבודה ולאחר הפצרותיה נעתרה נחמה לשמש לה כעוזרת אישית. במשכורתה תמכה בכלכלת משפחתה ואת שעות הפנאי הספורות הקדישה לידיעת הארץ שלה, באמצעות מפגשי "חוג המשוטטים".

שמעון, היה בן הזקונים של שפרה בתיה ומרדכי בן הלל הכהן, פעילי ציון ידועים וממייסדי תל אביב. דוד שני לעלייה השנייה, התחנך בגימנסיה הרצליה. למד חקלאות בארה"ב וחזר להתיישב במושב בנימינה והיה ממייסדיה. ממקימי נמל תל-אביב וכובשי

בככול יום ראשון, בשבע ורבע בבוקר יצא אוטובוס "אגד" 3344 מחדרה לירושלים. שמעון לקח את נחמה לחדרה, בהעלותה לאוטובוס נפרד ממנה לשלום. נחמה התיישבה בספסל הראשון. האוטובוס החל להתמלא. מרדכי אולמרט איש נחלת ז'בוטינסקי (אביו של אהוד אולמרט) עלה לאוטובוס, פנייה של נחמה היו מוכרות לו מהמושבה הוא חיין אליה. נחמה זזה מושב ומרדכי התיישב לצידה. הנסיעה בדרכי השרון צלחה כרגיל, אך בשמונה ועשרה בקירוב משחלף האוטובוס ליד הכפר פאג'ה שעל כביש פתח תקווה-לוד, זיהה הנהג טוביה הורביץ שני ערבים לבושים אירופאית שהגיוח מהפרדס ונעמדו בצד הכביש. כשהגיע סמוך אליהם, שלפו רובים וירו לעברו אש יעילה, גם מצדו השני של הכביש נורתה אש אוטומטית ורימון-יד נזרק והתפוצץ בין דפנות האוטובוס. השמשה הקדמית נופצה ורסיסי זכוכיות יורי התפזרו בתוכו. הנהג טוביה, בן ואח לאנשי השומר, לא התבלבל ותוך שפקד על הנוסעים להתכופף ולשכב במעברים שבין הכיסאות נותר הוא עצמו במושבו, בגו זקוף ומבטו צמוד לכביש, האיץ את המהירות והגיע תוך זמן קצר לשדה התעופה בלוד.

במלאות ימי הכלולות חזר שמעון למשק העזוב בבנימינה ובכוחות מיוחדים החל בשיקומו. נחמה חלקה את זמנה בין בעלה בבנימינה, עיסוקיה ואביה בירושלים. ממשכורתה התקיימו כעת אביה ובעלה. על אף המרחק וקשיי הפרנסה קיוו בני הזוג לעתיד מזהיר ורקמו חלומות על ימים בהם יתייצב המשק ובית מסודר יעמוד בו ואם רק ירצה האב יעבור להתגורר עמם. במשך שנתיים התנהלה נחמה בדרכים ובני משפחת הכהן התראו רק בסופי שבוע ובחופשות.

במוצש, אור ל"ז בכסלו התש"ח, ה"כ"ט בנובמבר", נערכה ההצבעה באו"ם על תכנית חלוקת הארץ. כמנהגה גם בסוף שבוע זה בילתה נחמה בבנימינה ובמוצאי השבת רקדה במעגלי החוגגים. כששבו ארזה נחמה את תיקה, נלחמת בעייפות שקפצה עליה ולמרות הפיתוי להישאר עוד קצת, לנוח ולחגוג ידעה היטב שזקוקים לה בעיר הקודש והתכוננה לנסיעה. שמעון ביקש אותה להישאר, אך נחמה אמרה: "אני שייכת להגנה בעיר העתיקה, אפשר שתפוצנה מהומות בירושלים, מוטב שאחזור לתפקידי".

האוטובוס שפתח את מלחמת השחרור

פתאום הבזיקה במוחי תמונה שראיתי לפני הנסיעה. תושב בנימינה, שמעון הכהן, אשר שירת במלחמת העולם בצבא הבריטי בדרגת סגן, נפרד מהאישה שנפלה לרגלי. אמרתי לסמל שבין הנפגעות אשתו של קצין בריטי. הוא פתח את השער ואנחנו נכנסו פנימה" ("דרכי בדרך הרבים" מאת מרדכי אולמרט). דקות ספורות לאחר מכן התברר כי אוטובוס "אגד" שני שיצא בשבע וחצי מנתניה לירושלים הותקף באותו מקום ונאלץ לעצור ובו מספר נפגעים רב יותר. לרשימת החללים נוספו עוד חמישה.

את האש העיקרית ספגו יושבי חציו הקדמי של האוטובוס. שני פצועים קשה ושלושה פצועים קל הובלו לאמבולנסים. הנוסע מרדכי אולמרט אובחן בתחילה כפצוע אך בדיקה נוספת העלתה כי דמה של היושבת במקביל לו ניתז עליו. כדור פגע במצחה של נחמה והיא נהרגה במקום. הטיפול בנפגעים התעכב: "בכניסה לשדה התעופה בלוד השער היה סגור. מבטם של השוטרים הערבים היה אטום. "ירדנו. סמל בריטי יצא אלינו. אמרתי לו: הותקפנו, יש פצועים ואולי גם הרוגים. הוא עמד על דעתו בתוקף: תיסעו לרמלה או בחזרה לתל אביב.

אחרית דבר

מיקומה המדויק של ההתקפה הרצחנית ליד תחנת הדלק הקיימת כיום בכניסה למושב נחלים. האוטובוס שהותקף ראשון הוא זה שיצא מחדרה. בעיתונות מיום האירוע ובכתבים שבעקבותיה ציינו בטעות שהיה זה אוטובוס שיצא מנתניה.

נחמה, שהייתה היחידה משבעת ההרוגים שהשתייכה לכוחות הביטחון, הוגדרה כחלל הראשון של מלחמת העצמאות.

האמבולנסים העבירו את הפצועים קשה ואת הקורבנות להדסה בתל אביב. הפצועים קל ויתר הנוסעים חזרו לחדרה ולנתניה. רק אז נודע לשמעון על נפילת אשתו. סבור היה שהגיעה בזמן למשמרתה בירושלים. בהתייעצות עם אביה הוחלט להעבירה לקבורה ליד אמה בהר הזיתים בירושלים. ביום שני י"ח בכסלו בצהריים נערכה הלווייתה. עמיתיה לעבודה ולהגנה ומכרי המשפחה שליוו אותה נתקלו במעלה הר הזיתים במחסום אבנים ונרגמו במטחי אבנים מכל עבר בתוספת צעקות ואיומים לעשות בהם שפטים. משמר שוטרים הוצק ואפשר את הבאתה למנוחות.

בחלוף הזמן נשא האלמן שמעון הכהן את הגברת סוזן פוגל לאישה זכה לחבוק עמה שתי בנות. עם פטירתו נטמן בבנימינה.

אביה של נחמה, ברוך דוד זלוטבסקי, נפטר בתשכ"ט, זקן וגלמוד, ונקבר על ידי יהודים טובים בהר המנוחות, הרחק מאשתו ובתו.

לויִת נחמה הכהן

כצעד עכשיו ליוה אחכול קהל חברוֹ
וחברים את נחמה זלוטובסקה־הכהן, אחוֹ
הקרבתוֹ מיום שלשוב אשר נסלו כיד
כרצתים ערבים. התלויה יצאה מבית התר
לים הרבה בירושלים בשעות הצתרים
החברה שטורכן הספידה מטעם פועצה
הפועלות. נחמה זלוטובסקה־הכהן היח
כח 42. אשתו של שכעון הכהן. עלחה לא
רץ כוארסה לפני 23 שנים. חברה כסור
בתנועת הפועלות. עבדה במעבדת כיו
רטנוף של הר הצופים והיתה עוזרתה הרא
שית של הסנוחה פרופ' גצובה. בהני
הלויה לכסר טור. מצאו את הדרך הסו
בה באבנים. וערבים רגמו את המלוי
באבנים. אחד נסבע בפניו. לאחר שסילק
את המכשול המטיכה הלויה את דרכה להר
הזיתים.

"...ואני הוא הילד, מלאכי.
פעם אחת התעלף כל-העולם וישתק,
ושתי עיני הילד השמימה נמשכו,
ויראנה, היחידה, הזכה, הברורה,
ונפשו יצאה בראותו, כצאת יונה משובכה,
אל העב הנחמדה."

(ואם ישאל המלאך, חיים נחמן ביאליק)

הקבר בהר הזיתים

על קברה של נחמה, ניצבת כיום מצבה צבאית ומצוינים דרגה: טוראי, ומספר אישי: 174068. זוהי המצבה היחידה מסוגה בכל החלקה הגדולה של "הפרושים" בהר הזיתים. ואין איש בא לבקרה. ראוי שאנו בני בנימינה נאמצה אל ליבנו ומידי שנה תצא משלחת בני ובנות נוער לפקוד את קברה.